

Jakob Jakobsen og ritgerðir hansara

Jakob Jakobsen, 1864–1918

Jakob Jakobsen (sum hann varð skrivaður) varð foddur 22. februar 1864 í Havn, har faðir hansara, Hans Nicolai Jacobsen, var bókbindari og bókahandlari. Faðir H. N. Jacobsens var sunnbingur, móðirin úr Útistovu í Hattarvík. Móðir Jákups, doktara, var úr Trøðum á Sandi. Jákup fór 1877, 13 ára gamal, til Herlufshólms, har hann í 1883 tók studentsprógv. Sama ár var hann fyri fyrstu ferð hesi 6 árinu heima í summarfrítíðini. Um heystið flutti hann inn á Garð. Ætlan hansara var í fyrstu syftu at lesa franskt. Tað bar so á, at hann kom at búgva saman við íslendinginum Boga Th. Melsteð, sum stuðlaði honum til at lesa norrøn mál í staðin. Smátt og smátt broyttust ætlanir Jákups tann vegin. Bogi Melsteð lærði hann íslendskt. Á sumri 1884 var hann aftur í Føroyum, og á heysti sama ár kom hann í samband við V. U. Hammershaimb, sum gjordi hann til hjálparmann til sína føroysku antologi, ið tá var farin í gerð. Endin varð, at hann í lesnaðinum legði høvuðsdeintin á norrøn mál. 1887 var hann — fyri antologiina — um hálvtt ár heima. Sama ár flutti hann av Garði til systur sína, frú Onnu Horsbøl, ið var lærarinna í Keyptannahavn og gift við einum donskum lærara. Anna og maðurin áttu eingi børn. Bústaður teirra var á Grundtvigsveg nr. 5 á Frederiksberg. Her búði Jákup til deyðadags. Hann giftist ongantíð. 1891 varð hann cand. mag. Hann hevði danskt sum aðalgrein og franskt og latín sum hjágreinir. Sama ár varð útgávan av antologiini liðug. Rættskriving Hammershaimbs helt hann vera nakað torføra hjá vanligum fólki. Í grein (Nogle ord om færøsk samt et forslag til en ny færøsk rettskriving) í 1889 setti hann fram uppskot um nýggja føroyska rættskriving, sum hann sjálvur nýtti í egnu verkum sínum til 1892. Undirtøkan var ikki góð, og varð tí gjørt eitt semingsuppskot, »broytinge« rópt, sum Jákup sjálvur nýtti í seinnu verkum sínum. Heldur ikki her var undirtøkan góð, og ta síðstu tíðina, hann livdi, nýtti Jákup hina vanligu, hammershaimbsku rættskrivingina.

1892, beint eftir lokið prógv, fór Jákup, við styrki úr Carlsberg-grunninum, til Føroya. Her var hann í eitt ár. Á sumri 1893 helt hann

— um Leith — til Hetlands, har hann dvaldist í 2 ár. 1895 var hann aftur í Keyptmannahavn. 26. juli 1896 fekk hann ritgerð sína »Det norrøne sprog på Shetland« viðurkenda sum doktorsritgerð; verjan fór fram 27. apríl 1897. Opponentar vóru Vilhelm Thomsen og Ludvig Wimmer, ex auditorio V. U. Hammershaimb, P. K. Thorsen og Axel Olrik. Av øðrum donskum frøðimonnum, sum Jákup kendi, kann verða nevndur Otto Jespersen, sum átti part í ljóðskriftini í antologtini. Einans ferð var hann aftur í Hetlandi, tað var í 1905. Í Orknoyggiunum var hann 4 ferðir, í 1909, 1910, 1912 og 1915 — ta ferðina mundi hann komið illa fyri: fyrri heimsstríðið leikaði á, og bretar ræddust útlending, sum helt til nærindis Scapa Flow. Men hann slapp burtur, kom til Noregs, og haðani fór hann til Føroya, har hann steðgaði nakað, áðrenn hann fór aftur til Keyptmannahavnar. 1914 varð hann biðin um at halda fyrilestrar við lærda háskúlan í Aberdeen, men heimsstríðið voldi, at hetta varð av ongum. Og tá ið stríðið var av, var Jákup deyður. Eisini í London og Noregi vóru menn hugaðir at fáa hann til sín at halda fyrilestrar. Men einki kom burturúr her heldur.

Jákup var lítillátaður maður, sum hjálptist við lítið. Rómari kor høvdu ikki sakað, men »høvdu tey ikki gjørt hann mikið lukkuligari« (Maria R. Mikkelsen). Danska ríkið gav honum ein árligan studning, sum var komin upp í 1500 krónur. Nevnt er, at Carlsberg-grunnurin styðjaði vísindaliga arbeiði hansara — grunnurin bar kostnaðin av Hetlands-orðabókini —, og frá Føroya Løgtingi fekk hann styrk til føroysku arbeiði síni. Tá Hetlands-orðabókin var um at vera liðug, hevði hann í hyggju at fara undir eina føroyska orðabók. Hann vendi sær til Løgtingið um studning, undirtøkan var góð, men áðrenn málið var endaliga greitt, komu deydsoðini av honum. Á sumri 1918 kendi hann seg veikan og móðan. Hann varð lagdur inn á sjúkrahús, har hann varð skorin, men raknaði ikki við aftur og andaðist 13. august 1918. Hann liggur grivin á Vestre Kirkegaard. — Pappírini, ið hann læt eftir seg, eru á Landsbókasavninum í Havn. — Hann var heiðurslimur av Viden-skapselskapet í Oslo.

Jákup, doktari, var heldur stórur maður. Í seinnu árum var hann berskøllutur, tað prýddi hann. Til ber at hoyra málið í honum, hann hevur kvøðið á fonografvals, sum verður goymdur á Dansk Folkemindesamling. Kvøðari var hann ikki framúr, men skilliga hoyrist, at hann var maður við eldsál. Eina systur afturat átti hann, Sigríð Niclasen, gift við Poul Niclasen úr Miðvági; hon helt fram við bókahandli og bókbinding. Sonur hennara er Hans Niclasen, bókahandlari. Systursynir Hans Niclasens eru brøðurnir Jacob og Sigurd Lützen.

— Sí annars inngangin til Greinir og Ritgerðir, 1957, inngangin til Sagnir og Ævintýr, 1924, og greinina »Et nordisk sprogs undergang« í Nordiske kronikker eftir Jørgen-Frantz Jacobsen, 1943.

Ulf Zachariassen.

Ritgerðir, skipaðar í tíðaröð

1. Nogle Ord om Færøsk samt et Forslag til en ny færøsk Retskrivning. Dimmalætting nr. 20–25, 1889. Gr. og R. 1957.¹⁾
2. Det færøske Retskrivningspørgsmaal. Dimmalætting nr. 12–14, 1890.
3. Karlamagnusar kvæje ædla Rólands kvæje. Gaipa-táttur. Dimmalætting nr. 18–26, 31, 1890. (Givið út í bók sama ár).
4. Karlamagnusar kvæje ædla Rólands kvæje. Runsevalsstry (Tølvjavningar). Dimmalætting nr. 39–46, 1890. (Givið út í bók sama ár).
5. Tvær smásøgur av Guy de Maupassant, sættar út uppá førist. Dimmalætting nr. 47, 49–51, 1890, nr. 1–3, 1891. (Givnar út í bók 1891).
6. Færøsk Anthologi II. Ordsamling og Register. København 1891. (Ljósprentað 1947). Eigur part í 1. bindi av antologiini.
7. Nogle Bemærkninger om islandsk Literatur i Anledning af Sýnisbók íslenzkra bókmennta (islandsk Anthologi) á 19. öld udgiven ved Bogi Melsteð. Dimmalætting nr. 48, 1891.
8. Poul Nolsø, et Livs- og Tidsbillede fra Færøerne ved Slutningen af det 18de og Begyndelsen af det 19de Aarhundrede. Historisk Tidsskrift 6. Række III bls. 517–601. København 1891–1892.
9. Skriftsprogenes Tilblivelse. En Lejlighedsbetragtning i Anledning af det færøske Retskrivningspørgsmaal. Dimmalætting nr. 6–8, 1892.
10. Om færøsk som skriftsprog. Kort udsigt over det philologisk-historiske Samfunds Virksomhed. København 1892.
11. Fuglakvæje. Poul Nolsøs Fuglekvad udgivet med forklarende Anmærkninger. København 1892.
12. Knútukastingin. (Ævintír úr J. Jakobsens samling). Dimmalætting nr. 13–15, 1893. (Risabrúðleypið í Færøske folkesagn og æventyr).
13. Det færøske Skriftsprog. Dimmalætting nr. 25, 1893.²⁾
14. Bræv úr Hetlandi undir yvirkraftini »Korrespondance«, dagsett »Lerwick, Shetland den 20de August 1893.« Dimmalætting nr. 36, 1893.
15. Inngangsor. 1893. Gr. og R. 1957.
16. Shetland og Shetlænderne. Tilskueren 1896, bls. 721–736, 771–788. Gr. og R. 1957.
17. Færøerne. Salmonsens Konversationsleksikon VII Bind. København 1897.
18. Det norrøne sprog på Shetland. København 1897.
19. The Dialect and Place Names of Shetland. Two Popular Lectures. Lerwick 1897. (2. útg. s. s. 1925).

1) Gr. og R. 1957 er bókin *Greinir og Ritgerðir*, Tórshavn 1957.

2) *Kjagrein*. Av hesum slagi eru fleiri smápetti, sum ikki hava verið tikin við í skrána.

20. Forsvar og Modkritik. Dimmalætting nr. 30, 1897.
21. Álmanakki firi tað ár ettir Kristi føðing 1898, útroknaður firi Havn í Føroyum. Keypmannahavn 1897 og frammæftir til 1918.
22. Shetland und die Shetländer. (Otto L. Jirizek tyddi). Nord und Süd, Breslau 1898.
23. Færøske folkesagn og æventyr. København 1898–1901. 2. útg. »Sagnir og ævintýr« I, Tórshavn 1925. Partur av innganginum, »Lidt om Sproget og Retskrivningen«, í Gr. og R. 1957. 3. útg. Færøske folkesagn og æventyr, Tórshavn 1961–1964.
24. Sögan um Gunnleyg Ormstungu. Ársbók Førja bókaafelags 1900, Tórshavn.
25. Færøsk Aandsliv før og nu. (Nogle Betragtninger ved Aarhundredskiftet). Tingakrossur nr. 1–2, 1901. Gr. og R. 1957.
26. Shetlandsøernes stednavne. Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie II række. 16. Bind. København 1901.
27. Biskop Erlend af Kirkebo. Tingakrossur nr. 27–28, 1901. Gr. og R. 1957.
28. Biskop Erlend af Kirkebo. Et Tillæg. Tingakrossur nr. 50, 1901. Gr. og R. 1957.
29. Lidt om det færøske Sprog Tingakrossur nr. 51, 1901. (»Færøske folkesagn og æventyr«, s. XLI–XLVI).
30. Riser og Trolde i de færøske Æventyr. Tingakrossur nr. 52, 1901. (»Færøske folkesagn og æventyr«, s. XXXIII–XLI).
31. Kort over de danske folkemål. Ummæli í Nordisk tidsskrift 1901.
32. Hjalmar Thurén: Dans og Kvaddigtning paa Færøerne. Med et Musiktilæg. Forord af Jakob Jakobsen. København 1901.
33. Færøerne. Den danske Turistforenings Aarsskrift 1902. København 1902.
34. Keltisk Indflydelse paa Færøerne. Tingakrossur nr. 1–2, 1902. Gr. og R. 1957.
35. Austfirðinga søgur. 1–2. (Útgáva). København 1902–1903.
36. Pádl á Nesi. Tingakrossur nr. 28, 1903. (Smáskriftir Varðans I, s. 121–124. Tórshavn 1915).
37. Husfruen i Husevig. Et Blad af færøsk Kulturhistorie. Tingakrossur nr. 30, 1903. (»Færøsk sagnhistorie« s. 32–39).
38. Af Færøernes Sagnhistorie. »Kálvur Lítli«. Tingakrossur nr. 31, 1903. (»Færøsk Sagnhistorie« s. 29–31).
39. Færøsk sagnhistorie. Med en indledende oversigt over øernes almindelige historie og literatur. Tórshavn og København 1904.
40. Dansur og kvøðing. Várskot. Blað Føroyingafelags í Keypmannahavn nr. 8, 1904.
41. Gomul føroysk irking. Várskot nr. 1, 1905.
42. Farøe. Remarks upon Farøese Literature and History. Saga-Book of the Viking Club, January 1905. London. Gr. og R. 1957.

43. Sagnir úr Hetlandi. Várskot nr. 2, 1905. Gr. og R. 1957.
44. Omrids af Færøernes Historie. De danske Atlanterhavsoer. Afsnit II Færøerne. Kjøbenhavn 1905.
45. Diplomatarium Færoense. Føroyskt fodnbrævasavn I. Tórshavn og Keypmannahavn 1907.
46. Poul Nolsøe. Livssøga og irkingar. Tórshavn og Keypmannahavn 1908–1912.
47. Etymologisk ordbog over det norrøne sprog på Shetland. I–II. København 1908–1921.
48. Strejflys over færøske stednavne. Festskrift til L. F. A. Wimmer. Nordisk Tidsskrift for filologi III række XVII, bls. 64–85. København 1909.
49. Færøerne. Land og Folk, bd. I, København 1910.
50. Færøerne. Frem nr. 12–21, 1910. København.
51. Stednavne og personnavne i Normandiet med særligt hensyn til den nordiske bosættelse. Danske studier 1911, bls. 59–84. København. Gr. og R. 1957.
52. Noms propres d'origine Scandinave en Normandie. La Revue Scandinave nr. 5, 1911. Paris.
53. Nordiske minder, især sproglige, på Orknøerne. Festskrift til H. F. Feilberg. Svenska landsmål 1911. Stockholm. Maal og Minne 1911. Kristiania. Universitetsjubilæets Danske Samfund. (Danske Studier) 1911. København. Gr. og R. 1957.
54. Staðarnøvn í Føroyum. Tingakrossur nr. 43, 1915. Gr. og R. 1957.
55. Om Orknøernes historie og sprog. Et brudstykke. Danske Studier 1919, bls. 143–153. Gr. og R. 1957.
56. Orkney's History and Language. A Fragment. (H. Mårwick týddi). The Orcadian 26/5 1921. Kirkwall.
57. Gamle elvenavne og fiskepladsnavne på Shetland med indledende bemærkninger om elvenavne på Island, Færøerne og Orknøerne. Namn och Bygd. 10. årg. 1922, bls. 20–54. Lund 1922–1923. Gr. og R. 1957.
58. An Etymological Dictionary of the Norn Language in Shetland. Part I–II. (Anna Horsbøl týddi). London & Copenhagen 1928–1932.
59. The Place-Names of Shetland. (Anna Horsbøl týddi). London & Copenhagen 1936.
60. Færeyskar sagnir og æfintýri. Pálmi Hannesson og Theodóra Thoroddsen sneru á íslenzku. Akureyri 1951.
61. Nøkur orð um Hetlands søgu. Varðin bind 32, s. 18–26. Tórshavn 1955.

Úrval av ritgerðum dr. Jakobsens er uppafstur prentað í:
Greinir og Ritgerðir, Tórshavn 1957.

Yrkingar hansara: Kvæje um Førjar, Magnus Hainason og Grinda-
vysa, eru prentaðar í Føriskar vvsur, 1892.

Hann hevur latið tilfar til Corpus Carminum Færoensium og Lexi-
con Færoense og hevur veitt hjálp við stavsetingini av staðarnøvna-
unum á Føroyakortinum 1895–99.